Gewoonweg onderwijzen

Kinderen het beste onderwijs geven, daarvoor kom je elke dag naar je werk. Als je dat goed wil doen, heb je tijd nodig en dat is in de praktijk een probleem. Te veel uren gaan naar administratie, registratie, vergaderingen ... zonder duidelijk nut voor het dagelijkse werk in de klas. 's Avonds plof je zuchtend in de zetel: 'Kon ik maar weer gewoonweg onderwijzen!"

De Pedagogische Commissie van het COV wil deze signalen niet negeren. Als mensen onvoldoende bezig kunnen zijn met de kern van hun vak ontstaat werkdruk, stress en onvrede. Het COV wil dat personeel in het basisonderwijs tijd en ruimte krijgt om goed onderwijs te geven, daar hebben onze kinderen recht op. Daarom kozen we voor "Gewoonweg onderwijzen" als jaarthema voor de pedagogische werking. We verdiepten ons in het boek "En wat als we nu weer eens gewoon gingen lesgeven?" van Eva Naaijkens (schoolleider) en Martin Bootsma (teamleider/leraar). In hun Amsterdamse basisschool staan de leraar en het lesgeven centraal.

TEKST
Isabel Rots

ILLUSTRATIES
Rutger Van Parys

Gewoonweg onderwijzen:

de leraar centraal

Slechts sporadisch een teamvergadering, geen onzinnige administratieve taken en nauwelijks extra activiteiten zoals de organisatie van een dikke truiendag. In de Amsterdamse basisschool Alan Turing staan de leraar en het lesgeven centraal. Schoolleider Eva Naaijkens en teamleider/leraar Martin Bootsma beschrijven hun aanpak in het boek: 'En wat als we nu weer eens gewoon gingen lesgeven?'.

Het COV bracht Eva Naaijkens en Martin Bootsma naar Vlaanderen. In november vorig jaar lokten hun lezingen in Deinze, Leuven en Grobbendonk honderden geïnteresseerde leraren, directeurs en andere personeelsleden. Allen op zoek naar inspiratie over hoe je de werkdruk in een basisschool kan verlagen en daardoor ruimte krijgt voor het ontwikkelen van je vakmanschap.

Eva en Martin vormden drie en een half jaar geleden een bestaande basisschool in hartje Amsterdam om tot de Alan Turingschool. De school kampte toen met heel wat problemen zoals lage leerlingenprestaties en een dalend leerlingenaantal. Nu telt de school ongeveer 180 leerlingen van wel dertig verschillende nationaliteiten. Eva en Martin zijn trots dat de Alan Turingschool vorig najaar de beoordeling 'goed' kreeg van de Nederlandse onderwijsinspectie. Dat is een teken dat de kwaliteitsaanpak die ze invoerden zijn vruchten afwerpt. Die kwaliteitsaanpak doopten ze 'Enigma', naar het coderingssysteem waarmee de Duitsers tijdens de Tweede Wereldoorlog hun geheime boodschappen versleutelden. De Britse wetenschapper Alan Turing en zijn team ontcijferden de code waardoor de Britten de plannen van de Duitsers konden onderscheppen.

Een centraal uitgangspunt in de kwaliteitsaanpak Enigma is dat de *leraar* centraal staat. Eva: "De leraar is de eerste gebruiker van de processen in de school. Daarom is onze kwaliteitsaanpak

beschreven vanuit de bril van de leraar." Dat is niet omdat de ontwikkeling van de leerling niet het belangrijkste zou zijn. Juist omdat de ontwikkeling van de leerling het belangrijkst is, moeten leraren goed (kunnen) zijn in hun werk en hun werk goed kunnen doen. Martin: "Dat de leerling centraal staat, is de *uitkomst* van goed onderwijs, niet het *uitgangspunt*. De leraar is de expert en heeft tijd en rust nodig voor goede lesvoorbereidingen en het ontwikkelen van vakmanschap. Daar profiteren leerlingen van."

Het doel van de Enigma-aanpak is werkdruk verminderen en zo kostbare tijd overhouden voor de kernopdracht: goed onderwijs geven. De aanpak in de Alan Turingschool kan je in twee zinnen samenvatten. (1) Ontwikkel het vakmanschap van leraren zodat zij elke dag goed les kunnen geven. (2) Organiseer de school zo dat leraren tijd en ruimte hebben en zich kunnen focussen op goed lesgeven. De rolverdeling in de schoolleiding van de Alan Turingschool weerspiegelt deze twee sporen. Martin, halftijds leraar in de bovenbouw en halftijds teamleider, houdt zich bezig met de onderwijsinhoud en het vakmanschap in de school. Eva is schoolleider en zorgt dat de school zich voortdurend als een professionele organisatie blijft ontwikkelen.

GEWOON WEER LESGEVEN

Het eerste spoor van de Enigma-aanpak is het ontwikkelen van het vakmanschap van leraren. Het belangrijkste advies van Eva en Martin: bepaal binnen je school wat goed lesgeven is, blijf doelgericht oefenen en leer van elkaar.

Focus op wat echt belangrijk is

Als we de media geloven, moeten scholen nogal wat. Er komt steeds meer bij. Voor heel wat opiniemakers lijken leraren wel tovenaars die elk maatschappelijk probleem kunnen oplossen: onverdraagzaamheid, ongezonde eetpatronen, te weinig lichaamsbeweging, onverantwoord gedrag in het verkeer ... Er zijn lespakketten over

De leraar is de expert en heeft tijd en rust nodig voor goede lesvoorbereidingen en het ontwikkelen van vakmanschap. Daar profiteren leerlingen van.

allerlei onderwerpen. Leraren denken: moet ik dat nu wel of niet aanbieden? En: hoe ga ik dat doen? Dat kost heel wat onnodige tijd, energie en stress, weten ze in de Alan Turingschool. Martin: "Je kan elke dag wel iets raars doen in de school: pannenkoekendag, dikke truiendag, boomplantdag, vogelteldag .... Doen wij allemaal niet. Waarom zouden we mee doen aan de kinderboekenweek? Wij geven gewoon elke dag goed literatuur- en leesonderwijs. Waarom zouden we naar een theatervoorstelling of een museum gaan als dat niet past bij de inhoud van ons onderwijs? Het is verstorend, lastig, je moet heel veel regelen en organiseren. Leraren hebben behoefte aan rust en regelmaat, net als de leerlingen in hun klas."

Heel wat leraren zuchten: "Laat lezen, taal en rekenen even de eerste prioriteit zijn." Voor hen heeft Martin een duidelijke boodschap: "Lezen, taal en rekenen zíjn de eerste prioriteit! Maar omdat het programma zo vol zit met allerlei activiteiten komen leraren hier te weinig aan toe. Dat leidt tot veel stress." Bovendien doen we zo kinderen tekort: "In Nederland zijn er scholen waar kinderen in groep drie (eerste leerjaar) niet elke dag lezen. Aan het einde van het basisonderwijs is tien procent van de kinderen laaggeletterd. Dat is onze schuld, onder andere omdat we heel veel andere dingen doen. Allemaal fratsen. Terwijl onze opdracht simpel is: het basisonderwijs moet kinderen de basis bijbrengen. Daarvoor moeten we de lestijd optimaal gebruiken." Bovendien: "Als er iets in het curriculum bijkomt, moet er ook iets weg want leraren kunnen niet productiever worden. Je kan de rekenlessen niet

in een kortere tijd geven met dezelfde kwaliteit. Heel veel processen in het onderwijs lopen heel langzaam. Je kan kinderen niet in drie weken goed leren lezen. Daar is gewoon veel tijd voor nodig."

> Als er iets in het curriculum bijkomt, moet er ook iets weg want leraren kunnen niet productiever worden. Je kan de rekenlessen niet in een kortere tijd geven met dezelfde kwaliteit. Je kan kinderen niet in drie weken goed leren lezen. Daar is gewoon veel tijd voor nodig.

Zoek de balans tussen wat moet en wat mag

Heel wat leraren in Vlaanderen en Nederland worstelen met werkdruk omdat er veel tijd gaat naar administratie, registratie, vergaderingen … waarvan het nut voor het dagelijkse werk in de klas niet altijd duidelijk is.

Eva: "De kwaliteit van een school zit niet in papier. Niet in allerlei methodes of aanvinken van doelen in een systeem. Wel in goede leraren met ambitie die de lat hoog kunnen en durven leggen voor hun leerlingen en voor elkaar." Eva en Martin roepen leraren op: "Kijk kritisch naar de hoeveelheid werkgroepen, activiteiten en taken buiten het lesgeven om. Heeft het toegevoegde waarde? Maakt het ons onderwijs beter? Als het niet zo is, moet je durven zeggen: dat ga ik niet doen. Het helpt heel erg als je uitzoekt wat moet en wat mag. Leraren weten dit vaak niet."
Hoe doen ze dat in de Alan Turingschool? Eva: "Ruim voor de zomervakantie krijgen leraren een uitgewerkt overzicht waarin staat aan welke ambities we het volgende jaar werken, welke stappen we zetten, welke scholing daarbij hoort en wanneer er inhoudelijke bijeenkomsten zijn waarin we dat samen vormgeven. Daar komt later niks meer bij. Daar waak ik over. Taakjes, werkgroepen en extra activiteiten zijn zinloos. Wij vergaderen alleen over didactische en pedagogische onderwerpen, niet over allerlei praktische zaken. Heel doelgericht, zodat leraren er echt wat aan hebben voor hun werk in de klas."

De Alan Turingschool streeft naar minimale planlast. Eva: "Onze leerlingen zijn heel divers. Maar wij richten ons op de overeenkomsten tussen leerlingen, niet op de verschillen. We werken volgens het directe instructiemodel. Alleen in uitzonderlijke situaties zetten we leerlingen op een eigen leerroute. We organiseren onze basisondersteuning zo dat 85 procent van onze leerlingen hier voldoende aan heeft. We hebben ons basisaanbod heel goed uitgewerkt en beschreven. Voor die groep leerlingen registreren we het liefst zo min mogelijk. In onze school krijgen leerlingen twee keer per jaar een rapport zodat ouders een beeld krijgen van de ontwikkeling van hun kind. Dat rapport is meteen ook ons eigen verslag. We gebruiken eenzelfde document dus zowel intern als extern. Enkel voor de 15 procent kinderen die extra ondersteuning nodig hebben, registreren we meer. Hier hebben we duidelijke afspraken over zodat leraren precies weten wat de verwachtingen zijn. Dat geeft leraren veel houvast."

Lesgeven is topsport

Goed leraarschap vraagt tijd zodat je bewust vanop een afstand naar je eigen vakmanschap kan kijken. Dan besef je waarop je doelgericht moet oefenen zodat je verder kan ontwikkelen als leraar. Martin: "Lesgeven is topsport. Wie een hele dag heeft lesgegeven, is heel erg moe. Je neemt heel wat beslissingen tijdens een les. Je moet op allerlei dingen letten: je moet differentiëren, nagaan of leerlingen het lesdoel hebben gehaald, verlengde instructie geven, af en toe ingrijpen als het gaat om gedrag … Dat is hard werken." Kritisch nadenken over je eigen aanpak, hoe je in de klas staat, hoe je contact maakt met je leerlingen, hoe je de leerstof uitlegt … zijn erg belang-

rijk op de weg naar het beter en beter worden als leraar. Martin: "In onze school rennen leraren na schooltijd niet naar een vergadering of overleg, maar zitten ze rustig op hun stoel en kijken terug op de dag: 'Hoe ging de les? Ben ik tevreden? Hoe weet ik dat? Welke kansen heb ik gemist? Hoe kan ik dit meenemen bij de voorbereiding van een volgende les?' Dat is nodig, anders geef je op de duur op de automatische piloot les en dat is niet de bedoeling. We willen dat leraren tijd hebben, ze moeten kunnen nadenken over wat ze doen in de klas en hier samen met collega's over spreken."

Veel doelgericht oefenen

Startende leraren in de Alan Turingschool krijgen de boodschap dat ze tevreden mogen zijn als ze per dag twee goede lessen geven. Talent – je kunt het of je kunt het niet – is geen doorslaggevende factor in goed leraarschap. Wie veel en doelgericht oefent, kan steeds betere lessen geven. In hun boek "En als we nu weer eens gewoon gingen lesgeven?" beschrijven Eva en Martin hoe je je vakmanschap als leraar kan uitbreiden. Ze benadrukken dat het belangrijk is dat je focust op iets wat je nog niet beheerst en bewust op zoek gaat naar de grens tussen beheersing en uitbreiding. Lesgeven is een heel complexe taak dus werk in kleine stapjes, adviseren Eva en Martin. Haal er een aspect uit dat je wil verbeteren, zoals de schooldag goed starten, een goed lesdoel stellen, zorgen voor goede overgangen tussen de lesactiviteiten of het actief betrekken van leerlingen bij de instructie. Het is duidelijk dat je deze vaardigheden niet na een keer oefenen of toepassen beheerst. Hiervoor moet je zeer vaak oefenen en hoogwaardige feedback krijgen. Martin: "Net zoals de leerlingen in jouw klas moeten oefenen, oefenen en oefenen zodat ze goed leren lezen of de tafels onder de knie krijgen, zo moet jij dat als leraar ook doen. Niemand komt volleerd uit de lerarenopleiding. Het kan àltijd beter. En er blijven dagen waarop je denkt: dat was niet best."

FOTO: youtube Schoolleiderserfgoed PO

Wie is Eva Naaijkens?

Eva Naaijkens heeft ongeveer twintig jaar ervaring in het onderwijs. Ze werkte acht jaar als leraar en was daarna jarenlang directeur van een school voor speciaal basisonderwijs in Amersfoort. Deze school groeide onder haar leiding uit van een zwakke naar een excellente school. Sinds 2016 is ze schoolleider van de Alan Turingschool in Amsterdam.

FOTO: Prea

Wie is Martin Bootsma?

Martin Bootsma is ongeveer 25 jaar leraar in het basisonderwijs. Na een opleiding politicologie koos hij bewust voor het basisonderwijs. Hij heeft jarenlang lesgegeven aan leerlingen in de bovenbouw. In 2011 was hij Leraar van het Jaar. Sinds 2016 is hij leraar en teamleider in de Alan Turingschool in Amsterdam.

Je bent samen school
In het onderwijs zien we nog vaak dat leraren op hun eentje nieuwe methoden en technieken uitproberen en er dan zelf op reflecteren, veilig achter de gesloten deur van het eigen lokaal. Eva en Martin raden dit ten zeerste af: "Een school ben je samen. Je geeft samen onderwijs en bent samen verantwoordelijk voor alle leerlingen en voor elkaar. Bovendien: hoe effectief is de feedback die je jezelf geeft?"

Martin: "Ik herinner me Rebecca Mieliwocki, in 2012 de leraar van het jaar in Amerika. Zij vertelde dat haar schoolleider elke ochtend bij de deur staat en elke leraar drie vragen stelt: 'Hoe gaat het met je? Waar ben je mee bezig? Wat kan ik voor je doen?' Eigenlijk moet je als leraar altijd die drie vragen in je hoofd hebben bij je collega's. 'Hoe gaat het met mijn collega in het lokaal naast het mijne waar er nogal eens lawaai is? Hoe ga ik die leraar helpen?' Het is heel belangrijk dat je elkaar helpt en steunt, dat je zorgt dat jouw collega zich ontwikkelt. Wij zijn hier samen verantwoordelijk voor. Je bent samen een school.

Bij ons op school staan de deuren open. Leraren komen bij elkaar over de vloer, doen klasbezoeken. Dat moet altijd waarderend zijn, nooit beoordelend. Als leraren dat een paar keer ervaren, groeit het vertrouwen."

Eva: "Ook al vraagt dit wat organisatie, wij vinden het heel belangrijk dat leraren bij elkaar klasbezoeken kunnen doen. Bijvoorbeeld terwijl leerlingen gymles hebben, of als er een stagiair is, we voegen klassen samen of ik neem even een klas over ... We vinden altijd een manier."

Ontwikkelen van ritmes en routines
Los van doelbewuste oefening is het van wezenlijk belang dat leraren vaste ritmes en routine ontwikkelen, stellen Eva en Martin in hun boek. Er zijn leraren die regelmatig verschillende instructievormen hanteren of 'iets nieuws' uitproberen in de klas. Dit kan verwarrend zijn voor de leerlingen. Een leraar kan wellicht beter oefenen met een paar effectieve interventies. Maak een beperkte maar weloverwogen keuzen, raden Eva en Martin aan.

En wat als we nu weer eens gewoon gingen lesgeven?

Eva Naaijkens en Martin Bootsma zijn auteurs van het boek 'En wat als we nu weer eens gewoon gingen lesgeven?' In dit boek leggen ze stap voor stap uit hoe je de werkdruk in je schoolorganisatie kunt verlagen en hoe je daardoor ruimte krijgt om je vakmanschap te ontwikkelen. Ze presenteren een kwaliteitsaanpak die eenvoudig en efficiënt is: Enigma. Het zorgt ervoor dat situaties die op elke school voorkomen gestroomlijnd worden, dat er niet of nauwelijks wordt vergaderd en dat jij als leraar tijd hebt om goed onderwijs te geven. Wie veel en doelgericht oefent, kan steeds betere lessen geven. In hun boek beschrijven Eva en Martin hoe je je vakmanschap als leraar kan uitbreiden.

Martin: "Wij hebben een aantal vaste ritmes en routines afgesproken in de school. Die oefenen we eindeloos. Als teambegeleider doe ik veel klasbezoeken en dan let ik heel erg op die vaste ritmes en routines: 'Is er een lesdoel? Weten leerlingen wat ze die les gaan leren? Sluit de instructie aan bij dit lesdoel?' Als je samen vaste afspraken hebt, kan je praten over wat je hebt gezien en elkaar helpen."

Leren van de expert-leraar

De Alan Turingschool werkt met expert-leraren. Martin: "Wij gaan uit van erkende ongelijkheid. Dat is in het onderwijs heel lastig. Vaak heerst het idee: wij zijn allemaal leraren dus wij zijn allemaal hetzelfde. Nee, er zijn leraren die er echt bovenuit steken in een bepaald gebied. Wij kijken bij ons op school: Welke leraar is er heel goed in leesonderwijs? Wie in rekenonderwijs? Hoe kan die leraar met haar specifieke kwaliteiten ander leraren helpen?" De expert-leraren in de Alan Turingschool zijn niet altijd de meest ervaren leraren. Martin: "Wij hebben een leraar die heel erg goed is in begrijpend lezen, close reading. Zij komt bij andere leraren in de klas. Zij beoordeelt geen collega's maar kijkt hoe en waar ze als expert extra ondersteuning kan bieden in de ontwikkeling van de leraar. Ze kijkt naar de lessen, geeft feedback en bereidt samen met die leraren nieuwe lessen voor. Hoewel ze zelf pas vijf jaar is afgestudeerd komt ze bij mensen in de klas die al twintig jaar ervaring hebben. Geen enkel probleem. Kwaliteit wordt echt herkend. Is het niet fijn voor jou als leraar dat er iemand komt die jou vanuit de context van je eigen school beter helpt maken? We weten echt wel van elkaar van wie we iets kunnen leren. Het is fijn dat ik op een school werk waar die leraren mij kunnen helpen zodat ik mijn onderwijs kan verbeteren. Een van de pijlers op onze school is maker-onderwijs, handvaardigheid en creativiteit. Wij hebben een leraar die hier ontzettend vaardig in is. Zij helpt mij zodat mijn lessen verbeteren. Als ik dat zelf zou moeten doen, zouden die lessen lang niet zo interessant zijn voor de leerlingen en lang niet zo goed van kwaliteit."

Dezelfde didactiek

In de Alan Turingschool zijn afspraken over didactiek belangrijk. Ze hebben kwaliteitskaarten zodat het duidelijk is wat elke leraar moet doen. Martin: "Bij taal en rekenen eerst instructie geven bijvoorbeeld. Wij doen niet aan ontdekkend leren, de leraar is een expert. Wij geven eerst instructie en stellen dan pas vragen over de leerstof, anders wordt het een pedagogisch raadspel. Eerst instructie geven, biedt leerlingen houvast en geeft jou als leraar veel sturing aan de les die je geeft. Als we vragen stellen, bieden we de leerlingen denktijd en we geven willekeurig beurten zodat alle leerlingen meedoen. Zo kom je erachter of de leerlingen snappen wat je hebt uitgelegd. We luisteren goed wat we horen in het antwoord van de leerlingen en stellen bijkomende moeilijkere vragen. En we geven leerlingen heel veel feedback."

> Wij hebben weinig gedragsproblemen op school omdat we preventief werken en heel veel structuur bieden.

Elke leraar in de Alan Turingschool geeft op deze manier les. Martin: "Als je bij ons komt werken, dan is dit de afspraak. Zo kunnen we leraren helpen en ondersteunen in hun vakmanschap. Als je met elkaar dezelfde afspraken hebt over didactiek, kan je makkelijker samenwerken. Je spreekt dezelfde taal over onderwijs. Dan loop je, bijvoorbeeld bij een reken- of spellingles, deze stappen door en kan je die met elkaar oefenen. Je kan heel doelgericht aan een collega vragen: 'Ik heb moeite met dat denktijd bieden, kan jij eens kijken hoe ik dat doe?' Als elke leraar zijn

eigen aanpak heeft, kan je elkaar moeilijk helpen in de ontwikkeling."

> Je moet het wel werkbaar houden. Wij vinden dat een school maximaal tien ambities aankan.

Als je op school dezelfde aanpak en dezelfde manier van lesgeven hebt, geeft dat heel veel rust vinden Eva en Martin. Bovendien kan je zo het aantal vergaderingen beperken. Martin: "Wij vergaderen nauwelijks op school. Waarom zouden we? Heel veel processen op school zijn elke dag hetzelfde. Als je een duidelijke visie hebt op onderwijs, moet je niet eindeloos vergaderen over: 'Gaan we wel allemaal dezelfde kant op?'"

Dezelfde klasinrichting

De Alan Turingschool oogt licht en ruim, er hangt weinig aan de muren. Martin: "Wij hebben een bestaande school overgenomen. Het eerste wat we gedaan hebben, is heel veel spullen weggooien. Veel scholen zijn pakhuizen van niet gebruikte materialen."

De klassen van groep 1 (vierjarigen) tot en met groep 8 (zesde leerjaar) zijn hetzelfde ingericht, met dezelfde kleuren en wanden. Martin: "Dat is erg rustgevend voor leerlingen die moeite hebben met prikkels. Wij hebben weinig gedragsproblemen op school omdat we preventief werken en heel veel structuur bieden."

In elke klas hangt een dagplanning zodat kinderen meteen bij het binnenkomen zien hoe de schooldag zal verlopen. Op de dagplanning staat naast elke lesactiviteit telkens het lesdoel zodat leerlingen weten wat ze tijdens die les gaan leren. Ook dat geeft rust en duidelijkheid. In de namiddag is het onderwijs in de Alan Turingschool thematisch. De thema's verschillen per leerjaar. In elke klas is er een themamuur, een terrakleurige wand waarop je kan zien wat kinderen leren, maken en schrijven over het thema waar zij ongeveer vier weken aan werken. Hier hangen ook de doelen die bij het thema horen.

Verder is er in elke klas een leesmuur, een grijze wand waarop je kan zien welk boek de klas nu leest en welke boeken er al gelezen zijn. Martin: "In onze school hebben we een lijn afgesproken over leesonderwijs, over de manier waarop we met teksten omgaan. We analyseren de verhaalstructuur, zoeken overeenkomsten in teksten, maken een emotiegrafiek die toont hoe de gevoelens van een personages ontwikkelen ... en we visualiseren dit op de leesmuur."

Ook hier weer: netjes, overzichtelijk en gelijkgericht. Dat geeft rust, vinden ze in de Alan Turingschool. Martin: "Dat de ritmes en routines in alle klassen hetzelfde zijn, is ook handig voor invallers. Je hoeft niet op zoek naar informatie, je weet precies wat er in de klas gebeurt."

Maar wat met de autonomie van de leraar? Martin: "Die zit achter de standaardafspraken. Er is nog zoveel ruimte voor je eigenheid als leraar. Heel veel leraren willen het proces omdraaien en beginnen met hun eigen autonomie. Maar je kan beter werken aan gezamenlijke afspraken vanuit een gezamenlijke visie en werken aan die visie."

RUIMTE CREËREN BINNEN DE SCHOOL: ORGANISATIEVRAAGSTUK

Het tweede spoor van de Enigma-aanpak richt zich op de school als organisatie. Die moet het team duidelijkheid, richting en ruimte bieden zodat leraren kunnen focussen op goed lesgeven. Voor Eva en Martin ligt de sleutel in een uitgesproken beleid waarbij het heel duidelijk is waar je als school voor staat, wat je wel en niet doet en wat de concrete afspraken zijn.

Heldere visie

Wie ben je als school en wat wil je als team creeren? Wat vinden we belangrijk als het gaat om lesgeven? Wat willen we onze leerlingen meege-

ven? Kortom: wat zijn de strategische prioriteiten voor de school? Een goede schoolorganisatie staat of valt met een heldere visie op onderwijs, op het verbeteren van onderwijs en op het professionaliseren van leraren. Dat is bij de Enigma kwaliteitsaanpak niet anders. Eva: "Als je een visie hebt, kan je filteren of je iets wel of niet doet. Misschien is natuureducatie een belangrijke pijler in jouw school? Dan is het helemaal niet zo gek dat je meedoet met de boomplantdag. Maar de pannenkoekendag? Dat is minder logisch. Zonder visie ben je een ongeleid projectiel en kan je alle kanten uit. Sommige schoolleiders gaan maar door met veranderen en vernieuwen. In de jacht op leerlingen willen ze zich onderscheiden en pakken ze uit met telkens weer nieuwe hippe concepten. Terwijl, een verandering goed doorvoeren in onderwijs kost veel tijd. Dan is het onbegrijpelijk dat sommigen verandering op verandering stapelen. Hoe serieus neem je leraren dan?"

De visie van de Alan Turingschool is concreet, realistisch en eenvoudig, stellen Eva en Martin in hun boek. Het verhaal van de school is gegroeid uit het steeds verder concretiseren van die visie. De biografie van Alan Turing was een belangrijke inspiratiebron. Dat hij zo'n belangrijke rol speelde bij het kraken van de Enigma-code is een combinatie van talent, brede belangstelling en goed onderwijs. Dat verhaal is vertaald naar de vier pijlers van de Alan Turingschool. De school zet in op: (1) basisvaardigheden: lezen, schrijven en rekenen; (2) opleiden tot denkende doeners ('maker-onderwijs': logica, abstract denken, robotica, creativiteit ...), (3) wereldburgerschap en (4) gezondheid, voeding en beweging. Eva: "Ons hele onderwijs, alles wat we doen hangen we hieraan op."

Van visie naar ambities

Als de visie helder is, kan je als team definiëren welke ambities hierbij horen. Stel daarbij steeds deze vragen: Sluiten deze ambities goed aan bij de dagelijkse praktijk? Voegen ze waarde toe? Zo voorkom je dat teamleden de kwaliteitsaanpak als 'weer iets nieuw' ervaren.

Eva: "Het is belangrijk dat je goed nadenkt wat je wil bereiken als school. Je moet het wel werkbaar houden. Wij vinden dat een school maximaal tien ambities aankan. Dat is al veel want die

ambities moet je omzetten naar concrete doelen die je moet uitwerken in een jaarplan. Er zijn ambities die elke basisschool vanuit haar brede opdracht moet hebben. Denk aan ambities voor taal, rekenen, burgerschap en sociale veiligheid,

Kijk kritisch naar de hoeveelheid werkgroepen, activiteiten en taken buiten het lesgeven om. Heeft het toegevoegde waarde? Maakt het ons onderwijs beter? Als het niet zo is, moet je durven zeggen: dat ga ik niet doen.

kwaliteitszorg en professionalisering van leraren. Dan is er nog ruimte voor maximaal vijf ambities die passen bij je specifieke schoolconcept of visie op onderwijs. Bijvoorbeeld ambities voor ouderbetrokkenheid of hoogbegaafdheid."

De vier pijlers van de Alan Turingschool zijn vertaald naar tien ambities. Deze ambities zijn beschreven in ambitiekaarten die gelden voor vier jaar. Op een ambitiekaart staat wat de school wil bereiken, welke stappen het team wil zetten en wat daarvoor nodig is. De ambitiekaarten formuleren hoge doelen en duidelijke succescriteria. Ze zijn soms met het hele team uitgewerkt, soms alleen met de expert-leraren. Eva: "Ik ben er niet voor dat iedereen over elke beslissing moet meepraten. Dan kom je niet vooruit. Je moet kunnen zeggen: deze collega is een expert, die heeft het goed voor met de school, die mag in een selecte groep een beslissing nemen. We gaan niet over alles vergaderen en eindeloos discussiëren. Het is nog nooit gebeurd dat een leraar een ambitiekaart maakt die niet aansluit bij wat het team wil. Onze visie is dezelfde."

Concrete afspraken vastleggen in kwaliteitskaarten

Naast ambitiekaarten werkt de Alan Turingschool met kwaliteitskaarten. Dat zijn praktische procesbeschrijvingen voor de leraar, een soort handleiding over hoe je met zaken omgaat. De kwaliteitskaarten bevatten praktische ritmes en routines (bijvoorbeeld 'memoriseren en automatiseren van de tafels') en beleidsafspraken (bijvoorbeeld 'hoe handelen bij pestgedrag'). Kwaliteitskaarten beschrijven over het algemeen eenvoudige, alledaagse situaties. Op de kaart staat kort en duidelijk welke afspraken de school hierover heeft. Eva: "Onze leraren vinden dat heel prettig. Ze weten waar ze aan toe zijn, wat we wel en niet doen en waarom. Hierover moeten we niet onderhandelen of vergaderen. Wij vergaderen nauwelijks in onze school en we maken geen notulen. De afspraken die we met elkaar maken, liggen vast in kwaliteitskaarten. Scheelt zeeën van tijd. Bovendien is het een grote hulp voor startende leraren en invallers."

Kwaliteitskaarten zijn uiteraard geen doel maar een middel dat het vakmanschap van de leraar moet ondersteunen. Ze moeten heel praktisch zijn en waarde toevoegen. Daarom maakt de school alleen kwaliteitskaarten voor processen die niet goed lopen. Kwaliteitskaarten standaardiseren en borgen belangrijke of veelvuldige processen in de school. Zo ontstaat ruimte voor het oplossen van complexere situaties, vinden Eva en Martin.

Eva: "Ik maak elke week een nieuwsbrief voor mijn team. Welke belangrijke zaken komen op ons pad? Welke kaarten hebben we hierover? Als de rapporten eraan komen, stuur ik de kwaliteitskaart over het afnemen van niet-methodegebonden toetsen mee en de kaart over oudergesprekken met gescheiden ouders. Ik wil dienend zijn: Wat heeft mijn team nodig om hun werk goed te kunnen doen? Dat vind ik het allerbelangrijkste van mijn vak."

Gewoonweg onderwijzen

Reflecties vanuit de provinciale pedagogische commissies

Het boek "En wat als we nu weer eens gewoon gingen lesgeven?" (Eva Naaijkens & Martin Bootsma) biedt zeer zeker stof tot nadenken en discussie. De rode draad in de reflecties van de provinciale pedagogische commissies: onderwijzen is bij uitstek een teamsport, geef ons tijd zodat we samen kunnen blijven groeien in vakmanschap.

Pedagogische commissie West-Vlaanderen: Katrien, Agnes, Conny, Lieve, Dirk, Greet, Karen, Ilka, Stefaan, Geert en Ludo - FOTO: Joke Couvreur

WEST-VLAANDEREN

Op zoek naar de essentie van lesgeven

We trokken naar de lezing van Eva Naaijkens en Martin Bootsma in Deinze. De directe stijl en heldere boodschap van Martin en Eva raakten ons meteen: "Minder vergaderen, minder werkgroepen." "Laten we de essentie overhouden." "Is een dikke truiendag wel nodig?" En: "We moeten onszelf niet elke dag nodeloos veel druk opleggen." Wow, laten we het boek van Eva en Martin snel cadeau geven aan de directeur!

De teamspirit in de Alan Turingschool is opvallend groot. Samenwerken met collega's, samen lessen voorbereiden, elkaar coachen en ondersteunen ... het kwam zeer inspirerend over.

Vooral het hoofdstuk 'Vakmanschap van de leraar' in het boek 'En wat als we nu weer eens gewoon gingen lesgeven?' is interessant. We moeten als leraar op zoek naar de essentie van ons lesgeven, onze aanpak kritisch bevragen en groeien door professionalisering. Een lesweek met 22 lestijden lesgeven en 4 lestijden voor overleg, samenwerking, bijscholing ... zou ons al op de goede weg zetten."

Wil je nog meer over deze ideeën horen? Kom naar de COV-Trefdag Tools4Schools op 26 september 2020 in XPO Kortrijk (tools4schools.be).

Danny De Snet (voorzitter) namens de leden van de pedagogische commissie Oost-Vlaanderen - FOTO: Guy Oosterlinck

OOST-VLAANDEREN

Leraar zijn is prachtig!

Vertrouwen, autonomie, tijd voor overleg en bezielde leiding. Dat is voor ons de kern van "gewoonweg onderwijzen".

Onze leraren verdienen meer vertrouwen! Onze leraren willen graag doen waarvoor zij zijn opgeleid: 'lesgeven'. Zij zorgen elke dag voor een positief, veilig en rijk leerklimaat dat leerlingen uitdaagt, stimuleert en begeleidt in hun algemene ontwikkeling. Leraren geven les vanuit een ontwikkelingsperspectief. Rekening houdend met de beginsituatie stellen zij duidelijke operationele doelen voorop die de leidraad vormen voor doelgerichte evaluatie en feedback. Dit leidt meestal tot leerwinst bij leerlingen. Dat is de grootste bron van tevredenheid en werkvreugde voor leraren. Een gelukkige leraar maakt het verschil!

Gun onze leraren voldoende autonomie binnen de wettelijke en schooleigen gezamenlijk gedragen kaders. Een leraar is een vakman, een professional, iemand die ruimte nodig heeft om op zijn/haar manier les te geven.

Voorzie structureel meer tijd voor overleg. Professionals leren veel van elkaar. Samen ervaringen en nieuwe inzichten bespreken, prikkelt elke individuele leraar en stimuleert tot professionele groei. Hierdoor ontstaat een professionele leercultuur in de school en zelfs in de scholengemeenschap.

Onder de bezielende en deskundige leiding van de directeur en het schoolbestuur, zijn leraren tot veel in staat in het belang van onze kinderen, onze toekomst!

Leraar zijn is prachtig!

Pedagogische commissie Antwerpen: Raf, Herman, Willy, Herman, Guido, Jo, Marleen, Wim, Inge, Reinhilde, Els, Nadia, Bert, Tom, Ivo, Hilde - Foto: Joren De Weerdt

ANTWERPEN

De marathon uitlopen kan als we dicht bij onze kerntaak blijven

Na jaren aandacht voor 'het kind centraal in het leerproces' stellen Eva en Martin in hun boek de leraar centraal. De leraar die het verschil kan maken, heeft tijd en ruimte om de kinderen echt te kennen zodat hij weet wie er in de klas zit, waar de kinderen (geen) interesse voor hebben, wat vlot gaat, wat moeilijk loopt en hoe je de leerlingen kan uitdagen tot leren. Dan is er ruimte voor meesterschap, voor goede vakdidactiek: een leerling stap voor stap door de leerstof loodsen, is de kunst. Het is de leerling die leert en het gevoel krijgt dat hij zelf inzichten ontdekt. Deze kerntaak 'onderwijzen' staat onder druk omdat er te veel aandacht gaat naar het registreren van wat we doen en welke effecten dit heeft. Vaak blijft het hierbij en komen we niet meer tot actie.

Durven wij, leraren, een balans zoeken tussen wat moet en wat mag en een duidelijke lijn trekken? Of blijven we dansen naar de pijpen van de maatschappelijke druk? Het aantal externe projecten waar de school aan meewerkt, zegt niets over kwaliteit. Integendeel misschien, eenvoud laat meer diepgang toe.

Alles begint bij samen nadenken over het onderwijs dat we aanreiken. Weten waar je moet of mag beginnen met de leerstof, maar ook weten waar je naartoe moet en hoe we dat samen aanpakken. Samen aan de slag gaan, is: samen beleid voeren. En niet: palaveren over waar we de paaseitjes kopen of over welke kleur de mutsen moeten hebben bij dikke truiendag ...

In elk team zijn er experten in een bepaalde leerstof. Als zij hun expertise delen en hun collega's coachen maakt dit de school beter. Zijn expertleraren 'beter' dan de anderen? Nee, hun ervaring is gewoon rijker op een bepaald terrein. We verwachten dat onze leerlingen leren van elkaar, geven we zelf het voorbeeld? Willen we dat collega's ons coachen? Veel hangt af van de schoolcultuur.

"Onderwijs is geen sprint maar een marathon", zegt Hattie. Laten we onze collega's aanmoedigen om de marathon uit te lopen. Dat kan als we dicht bij onze kerntaak kunnen blijven. Als we met zijn allen opnieuw meer jobfierheid uitstralen, zullen we als leraren meer respect afdwingen. We zoeken samen naar wegen hiernaartoe op onze pedagogische trefdag in oktober.

Pedagogische commissie Vlaams-Brabant: Annelies, Ellen, Danny, Liesbeth, Nancy, Eliane. - Jammer genoeg kon er van deze groep geen foto genomen worden.

VLAAMS-BRABANT

En wat als we nu eens met een kritische blik kijken naar lesgeven?

Als we de werkdruk verlagen, krijgen we dan meer ruimte voor vakmanschap? En vakmanschap ... voor elk individu? Of voor het hele team? Professionalisering is dan 'dagelijkse kost. Wij zijn overtuigd: Alleen kan je al heel wat, samen kunnen we nog veel meer! Samen werken aan visie, missie, vakmanschap. Dat maakt het individu, het team en de school sterker. Zo krijg je voelbare gedragenheid.

De Alan Turingschool steunt op een sterk uitgewerkte visie. Wat met teamleden die zich niet kunnen vinden in deze schoolvisie? "Deze mensen krijgen de aanbeveling om elders te gaan werken," lieten Eva en Martin verstaan. Dat is voor ons niet vanzelfsprekend. Wij geloven in professionalisering en werken aan vakmanschap. Zo geven we mensen kansen. Functioneringsgesprekken kunnen leiden tot inzicht bij personeelsleden die zich niet goed voelen met de (ver)nieuw(d)e aanpak. Sommigen beslissen dan om andere horizonten op te zoeken.

De kwaliteitskaarten die dienen als leidraad in de Amsterdamse Alan Turingschool, geven ons eerder een gevoel van een beperking. Onderwijs haalt zijn kracht vaak uit het spontane, het onverwachte. Raar om dan alles in een draaiboek te formaliseren. Dat komt beklemmend en eng over. Waar is de creatieve insteek van elk individu? Is dit geen valkuil naar eenheidsworst? Op 18 april tijdens onze pedagogische trefdag in Meise, gaan we hier verder op in via ateliers, workshops en een sessie met Pedro De Bruyckere.

Pedagogische commissie Limburg: Claudine, Michelle, Rita, Tanja, Jan, Jean-Paul, Laurent, Maarten, Paul, Peter, Rohnny, Trudo en Vital- *Jammer genoeg kon er van deze groep geen foto genomen worden.*

LIMBURG

Inzetten op de leraar

Vandaag de dag komt er veel op onderwijs af, elke dag is er wel een actie waarop je als school kan inzetten. Leraren zuchten: "Hoort dit er ook bij? Ik heb geen tijd meer om mijn les te geven ..." Leraren vragen rust en minder planlast om terug tot echt onderwijzen te komen. De Enigma-aanpak in de Alan Turingschool zet hierop in. We luisterden met een kritisch oor naar de lezing van Eva Naaijkens en Martin Bootsma.

Leraren zijn gepassioneerd door onderwijs. Laat hen vanuit hun eigen competenties en vakmanschap mee school maken. Dat geeft extra motivatie. Zit hier de sleutel om het beroep van leraar weer in een positief daglicht te zetten?

Kwaliteitsaanpak is nadenken waar je als school voor staat en hoe je dit nastreeft. Waarom, waarvoor, voor wie doen we de dingen die we doen? We hebben als school een zorgbeleid, regels, afspraken, draaiboeken over activiteiten ... Ook wij hebben kwaliteitskaarten die duidelijk zijn voor elke leraar. Kwaliteitsbewaking is een voortdurend proces.

De theorie over de Enigma-aanpak klinkt mooi. Al hebben we ook enkele bedenkingen: 'Wat is leerwinst voor de leerlingen op alle ontwikkelingsgebieden?' 'Hoe betrek je het team bij besluitvorming?'

We plannen een pedagogische avond 'Gewoonweg onderwijzen, als leraar laat je een spoor na' gebracht door Benny Leesen. Zo willen we verder inzetten op de leraar zelf. Hoe is mijn aanpak als leraar? Waar ben ik sterk in? Hoe behoud ik goesting? Ook als het spant!